

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1925 чылда
үлдөйгөттүгү

1965 ч.
ИЮЛЬ

24

СҮББОТА

№ 173 (6190).

Өртөз 2 көп.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң VIII сессиязы

ИНФОРМАСТЫГ ДЫННАДЫГ

1965 чылдың июль 23-те, Кызыл хоорайга, республиканың хөгжүмүнүн театрынын бажынынга Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң бирги чымылазынын сессия сессиязы болуп арткан.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутаты Т. Ч. Норбу сессияны даргаалаан.

Сессияга чыгаалжыры-биле дараа-

зында айтырылганы бадылаан:

1. Республикада культура-чырыдышкын албан черлериниң ажылынын байдалы болгаш ону экижидер хемчөглер дугайында.
2. Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Чарлыктарын бадылаан.

Республикада культура-чырыдышкын албан черлериниң ажылынын байдалы болгаш ону экижидер хемчөглер дугайында Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Министр М. С. Хомушуну, СЭКП Тыва обкомунун бирги секретары С. Н. Тока, республиканың Пушкин атыг библиотеканын аргелекчиси Е. Н. Нуникова олар санал берген.

сия дыңнаан.

Сессияга депутат Х. А. Анчиманың илеткелиниң талазы-биле саналдар болтулар. Депутаттар П. Т. Нисеков, А. Н. Турген-оол, Г. Ч. Ширини, А. Н. Балган, Т. Ч. Норбу, В. С. Чыл-бак, Р. О. Далай-оол база Чөөн-Хем-чик райкүсүмүнүн даргазы И. Н. Дилгирин, республиканын кинофикация аргелекчиси начальниги А. Л. Аранчаа, Өзүр райкүсүмүнүн даргазы Д. Ч. Сюндюп, чүрүмү С. Н. Ланзы, Тыва АССР-ниң Культура министр М. С. Хомушуну, СЭКП Тыва обкомунун бирги секретары С. Н. Тока, республиканың Пушкин атыг библиотеканын аргелекчиси Е. Н. Нуникова олар санал берген.

Республикада культура-чыры-

дышкын ажылынын байдалы болгаш ону экижидер хемчөглер дугайында доктаалды Тыва АССР-ниң Дээди Совети чыгыс үн-биле хулаас алган.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Чарлыктарын бадылаан дугайында Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун кежигүнү, депутат Д. Б. Байыр-оол илеткел кылган.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң аразында Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун хулаас алган Чарлыктарын Дээди Совет бадылаан.

Оол-биле Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң сессия сессиязы болууну ажылдыг дооскан.

Бөгүн—бүгү Тываның малчыннарынын Наадымы

Күш-ажылдың байырлалы

Республика малчыннарынын Наадымы — бисте күш-ажылчы улуг байырлал. Боттарынын чаңыл болган ол байырлалында чедикшикниң ужуражыр дээш, социалист чарышка массалык-биле хаара тутуунушаан, республиканың мога билбес, алызыдан малчын кижилери дыка күженишкенин аңгыдаан. Ол шыңгы демисел күнчүг түннелерин берген-даа.

Мал ажылынын продуктуларын бүүдүрериниң чартык чылдагы планын онзалгаларын бистик республиканын нитизи-биле чедикчил шиттирлеп шыдаан. Оң ачызында күрүмгө эът сазарынын планы 110,8 хуу, сүттү — 144,4 хуу, дүктү — 114,4 хуу күүсеттинген. Бо дээрзе, өзүлүг-ла күш-ажылчы тиилелге-дир. Мында Тываның бугу малчыннарынын, оларнын иштинден бөгүнү Наадымга кижирин-биле төлөзөттирген, каш чүс эң шыларгай ишчилерин клирген үлүг көчүгү улус. Амгы Наадым киришчилериниң аразында бо чылын төрүтү чүс баш хойга онааштыр 126 хураганы менди дорууткан. «Межегей» советтүн хойжуз Оюн Топол-оол, чартык чылда сазар инек бүрүзүндө 1634 кг сүттү гагган «Сүт-Хөл» советтүн суратлыг саачыны Ондар Шортан, бызаа бүрүзүн хонукта 954 грамм немелде деңизик кылдыр азырал келген, Каа-Хемде «Октябрь 14 чылы» колхозтун бызаа ажаакчыны Мария Смирнова, хонукта 877 грамм немелде деңизин берип турар, «Межегей» советтүн бызаа ажаакчыны Вера Валентина, инек бүрүзүне хонукта 960 грамм немелде семиртиргени берип келген, Бин-Хемде «Хадым» колхозтун инек кадарчыны Сергей Сураат-лай, хой бүрүзүндө 3,4 кг дүк кыргып алган, Чөөн-Хемчикте СЭКП-ниң ХХП сессия ил атыг колхозтун хойжуз Ордан Нимич дээр ышкыш, бистик хой-хей кайгамчык мурнакчыларыныс бар.

Төөгүдү чедик чылдың сөөлү шиттирлеп чылдың баштайгы чартында мал ажылынын продуктуларын бүүдүрерин көүдөдүр талазы-биле ылаңгы Тандынын малчыннары шыларгай үнгенин онзалган демделээр херек. Районун ажил-агыйлары мал продуктуларын бүүдүрериниң база күрүмгө сазарынын планын онзалгаларын шуптузун ажыр күүсеткен, СЭКП Тыва обкомунун, республиканын Министрлер Чөвүлелиниң болгаш обпрофчөвүлелин шилчир Кызыл тушун чаалап албышаан, 500 рубльдин ашы шаңчалыгга четкен. Ол ышкыш Барым-Хемчик районун, «Межегей», «Сүт-Хөл», «Тилелге», «Элегес», «Барлык» советтарынын ажил-ишчилери эрткен чартык чылда база эки ажилдаш, мал ажылынын продуктуларын бүүдүрерин көүдөдүрүнүн болгаш оларны күрүмгө сазарынын херээгине биче эвес салышкыны клиргенер.

СЭКП ТК-ның март Пленумунун төөгүдү шиттирлеринге сорул киришкен, мал ажылынын шапкын хөгжүдөдү дээш калбарып келген социалист чарыс республикада мурнакчы малчыннарын хулаас-нин улам өстүрген. Республиканын Дээди Советиниң Президиумунун бо чылдың июль 20-дө Чарлыктарын бадылаан 17 шыларгай малчыннарга «Тыва АССР-ниң Алар-лыг малчыны» деп хундулуг атты тыыскаан, 20 ажыр малчыннары Хундулуг бижиктер-биле шаңчалы оон тозаргай херечизи ол, Бистик кайгамчыктыг малчын-

нарыыска алдар болгаш хүмдү! — деп, бөгүн чоргаарал-биле чугаалаар аргелиг бис.

Малчыннарын Наадымы — ол дээрзе анаа-ла хөгжөшкенин байырлал эвес, а чогуу-на ажил-херекчи чыын дээрин билдингир. Бистик малчын чогуус Наадым-ышаан, бөдүнүгү ажил-ижин шүгүнүп көөрүнгө, чаа-чаа сорулгаларын тодаралы-рынга өөренип чаңчыканнар. Мал ажылы-нын хөгжүдөдү, ылаңгы мал продуктуларын белектелинде амгы чамдык чедикшиктер кымын-даа сеткилин оожургадыр ужуз турбас дээрин олар эки билер.

Мал — бистик республиканың кол байлаа. Оң моон сонгааргы шын уганышкын-биле шапкын хөгжүдөдү, бедик оругалыг болуру — ону ажаап, өстүрүп турар кижилер-биле ажилдаш, нити удурууга-дан шүтүт хамааржыр. Мындарга баштайгы чартык чылдың түннелерин түс-түс районнар, ажил-агыйлар айып-биле тандыр аналдап көөр болза, мал ажылында четпестер ам-даа дыка көвей. Бисте бугу чүгүн малларын уксаа экижидилгези мындага чедик чогууру-биле шиттирлеттинмээн, оон уламыдан продуктулуг чорук чавыс хевээр, ажаалда, чедикчилге херөө өртөмнүг үндөдүс салдырмаан, чөм-сүүр чедикшиктен, чүгүн-базын аарылардан болгаш өскө-даа чыдааган-нардан малдын өлүп хораар чорук ам-даа уруг болуп артышаан. Эриин, Тес-Хем ышкыш, республикада эң малчын районнарын ажил-агыйлары чартык чылда амгы-андын дыка көвей мал продуктуларын бүдүрүш, оон хей түнүгү немелде орутуганы ал болуп аргалык чүгө үстүдө чыдаа-налар-биле шыкынганы билдингир. Ынчангаш бо чартык чылда кошкак ажилдаш, эки түнүгү чедик шыдаанаар, ий-үш дагы күженишкени-биле демиселди үргүзүлүгү ужура таваржыр чугааган.

Мал ажылында эң харыскалгыч үс — чылдың ийги чартыг аргелен. Малчын-нарга шыңгыш шыгалда, кыштагаашкынын муруну чары бо үс, малчы бүрүзүндө, ажил-агыйларын удурууга-дан, тускай өртөмнүгүлдер, колхозтар, советтарын бүүдүрүлгө аргеледиринден, партия, комсомол районнарындан, райкүсүмнардан улам хойнүг негээр. Мындагааш хамыктык мурунда малдын чыгыг семиртиргенин, тарып боозалыганы чогуур өйтүлө, организастыг чорударычче, малга четир хемчөөдүг, бедик шынарлыг чедикшик белектеринче, мал кажааларын тууду, септаринче болгаш мурнакчы малчыннарын дуржулгаларын негерттеринче онза кичээгенин угандырар ужуруг бис. Мадаа хамаарыштыр кол чүе кур өстүгү, четир сугаттыг, серин чылгаг бүрүзү, күсү олар-бедиктер семиртиргеле долу-ду-биле ажылдагынган, малчын бүрүзүндө материал-культурагү негелдерин четирин-биле тандыртыганын турары болур. Бир эвес СЭКП-ниң районнары, партия эге организациалары, райкүсүмнар, кааа ажил-агый органны, чер-чер Советтери малдын чыгыг ажаалгазынга контролду күштөдирер, олар курааларын четче ажилдаш дээш сатып салыр, малчын кижилерин эң сатып товарыг кичээгеге алган турар болза, бистик маалдыг малчыннарыны ийги чартык чылдың ээлчегин сорулгаларын алдарымы-биле күүседи-ринге чигиниг турбас.

★ ★ ★ МУРНАКЧЫЛАР РАПОРТТАП ТУР

Чыл планы күүсеттинген

Барым-Хемчик районун «Большевик» колхоз күрүмгө дүк сазар талазы-биле чыл планын 100 хуу күүсеткен СЭКП обкомунга болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелине рапорттаан. Колхоз 128 центнер дүктү дужааган болгаш ам пландан ажыр 20 центнер немей дужаарын хулааскан. Хойжуларын ажилын шын организастаан, малдык быжыг чөм базанын тургусканы чүгөска кыргылдаан алган дүк-биле чыл планын күүсөдирер аргы берген.

Амгы үеде колхозта мал чөм белекээр, малчыннарын куртаар бажындарын база мал кажааларын белекеси болгаш тууду колхозта дүгүн темп-биле чоруп турар. Сүт болгаш эът, дужаар талазы-биле чыл планын Октябрьниң 48 чыл оюнга уткуштур күүсөдирин ажил-ишчилер хулааскан.

Шилчир Кызыл тук

Районун ажил-агыйларынын чартык чылдагы ажилын түннелди СЭКП Бин-Хем районунун бюрозунун болгаш райкүсүмун каттышкан хурамын чугаалашкан. «Кызыл таракчы» колхоз бугу көргүзүлгө талазы-биле көсүк черин элзээн. Ынчангаш ол колхозка партия райкомунун болгаш райкүсүмун шилчир Кызыл тугун тыыскаан.

Районун күш-ажылчы алдарынын тугун ол колхозта Хомыг Биче-оол бригадирин хойжу бригадага алдар болдуру берген. Бригада нитизин-биле 100 хойга онааштыр 109 хураганы камгата өстүрүп, бир башка онааштыр 3,2 кг дүктү кыргып алган.

Бир саар инекке онааштыр 877 кг сүттү саап алган Туран фермазын районун хулааска самбырамын кириген. Ажил-ишчилер ол көргүзүлгө республиканың малчынна Наадым-га тураскааткан.

Чедикшиктер-биле уткаан

Тес-Хем районун «Чодура» колхозтун малчыннары чедикшик шиттирлеп чылдагы ажилын чылдың планын онзалгаларын күүсөдир, республиканын малчынна Наадымга чедикшикниң ужуражыр дээш калбаркан социалист чарыштын түннелди чаа күш-ажылчы чедикшиктер болган. Артыл 101,7 тонна сүттү күрүмгө сазып, чартык чыл планын 108,2 хуу, эътти 106,9 тоннаны сазып, планын 157,2 хуу күүсеткен. Ол ышкыш дүк сазар талазы-биле чартык чыл планын 112 хуу кылдыр ажыр күүсеттинген.

Бай-Тайганың „Мурнакчыда“

Колхозтун ажил-ишчилери бо чылдың бирги чартынын планын онзалгаларын ажыр күүсеткен. Чартык чылда күрүмгө 28 тонна эътти, 45 тонна сүттү дужаар планын тургаш, 31 тонна эътти, 53 тонна сүттү дужааган. 17 тонна дүк дужаар чыл планын 26 тонна кылдыр июль 8-те-ле күүсөдирген.

Хойжулар Көк Хертек, Шамак Салчан, Хурин-оол Саа, Саарык кадарчылары Ш. Хур-лер, Ч. Күжүт олар боттары-нын кадарып турар 74-75 бызааларын менде өстүргөн.

Немелде деңзи дээш

«Революциянын чалбыжы» колхозтун малчынны Алексей Арнак элзэн каш чылдар үлүг хой, ышкы, чылды малдарын кызымак кабарып келген. Сөөлүгү шыл чылда улаштыр ол семиртиргеле ширээни кабарып турар. Немелде деңзин алдын дээш шаңчалды-даа алган. Ол малчын кадарып турар белек болур.

Республиканың культура-чырыдышкын албан черлериниң ажылынын байдалы болгаш ону экижидер талазы-биле хемчөглер дугайында

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазынын олакчызы, депутат эш Х. А. АНЧИМАНЫҢ илеткелинден

Бистик республиканың Дээди Совети сессия сессиязы болза, бүгү совет улус политиктиг болгаш күш-ажылчы угуз кедүрүшкүн-биле партиянын Программанын амыдыралга боттандырбышаан, бистик чүртүгү улус ажил-агыйнын хөгжүдөдү-нин чеди чыл планынын чедикшик-кинин күүсөдирин доозуп турар үеде чымылан деп, эш Анчима бөдүнүг илеткелин өтөдөөн.

Кааа ажил-агыйны улам ылай хөгжүдөр талазы-биле СЭКП ТК-ның март Пленумунун ажилдап кылган сонгааралды болгаш хемчөглерин, бүгү совет кижилер-биле кады, Совет-тиг Тыванын ажил-ишчилери политиктиг болгаш күш-ажылчы угуз кедүрүшкүн-биле хулаас алган. Со-вет куруненин талазында Тыванын улус ажил-агыйныгга көргүзүп турар угуз дулаалык, чигелделерин дугайын илеткелди тодаргай сан чижестер-биле көргүсүшкөн, ол угуз сатып салышкыны харын кылдыр республиканың ажилчы чо-нонарын угуз күженишкенин ажилдап турарын демделзээн.

СЭКП ТК-ның март Пленумунун шиттирлеринде улус ажил-агыйның өскө алдары дег, мал болгаш чөм ажилын улам ылай хөгжүдөдү ажилчы чононарын кедүрүлүг болгаш амыдырал байдалын экижидер сырып холбаалыг айткан.

Ленинч национал политиканың болгаш чочка чедир-ле хомжулган турган тыва улустун культуразынын чедикшикниң дээш партиянын болгаш чалкытын хун-бүрдүгү сагыш салышкынын ачындагы бистик республикада культура-чырыдышкын албан черлериниң калбак четкини тургустунганын эш Анчима тодаргай көрсүскөн.

Амгы үеде бисте 162 клуб албан черлери санаттыгып турар болгаш оларын иштинде 22 культура бажынары, 129 клубтар болгаш өскө-даа черлер бар. Республиканын хоорай, суурларын чурттакчыларынга курунени болгаш профбилдери-рин 147 библиотеканы, 165 кино установалары бараан болуп турар.

Республикада 500 ажыр өөреник-чилер урулгарын 8 музыка школа-лары, музыка училищелер, хөгжүм-дери болгаш ужуз театрлар, кон-церт-эстрада бөөрүг, край шинчиле-рин музейи, улустун чогаалдыга бажыны, культураның улусчу уни-верситеттери, чуртукчарыны болгаш чогаалчыларын чогаалчы элзэл-дери ажилдап туралар. Ажилчы чононун коммунист кижизиндегиле-риг угуз салышкыны те черини радио дамчылыгга, солуннар, ном үндүрүп чер кирип турар. Бо чыл-дын төөгүдө теледөдөн төвүн ажилдага кирип чорук Тыванын культура амыдыралына угуз бо-лушкун болур.

Тыва уран чүгүдүн чедикшикне-

риниң угуз көрүлдөдү болза, эрткен күзүн Тыванын профессионалдыг болгаш бот-тыныгыр артистерин Москва чораны болур.

Тыванын культура-чырыдышкын албан черлериниң литературалыг болгаш уран чүгүдүн ажилдакчыла-рын чононун мурнуга бедик харыс-салга, хулаасгенин медепер билбеш-шаан, ажилчы чононарын коммунист буга кижизинде, ажил-агый болгаш культура тургустунгунун бугу айтырылганы шиттирларынга дулаал, мурнакчы дуржулганы негерттеринге болгаш коммунист мо-ральдык бажыгарына угуз-тузуун кирип туралар. Оларын аразында РСФСР-ниң уран-чүгүдүн алдарыг ажилдакчызы, композитор Алексей Чыргал-оол, РСФСР-ниң алдарыг ар-тир Хүргүл Конар, чуртукчу Сер-гей Ланзы, театрын режиссер Оюн Сип-оол, бот-тыныгыр уран чүгүдүн илзепкиг кижизини Санчы Кызыл-оол, Александр Ондар, Анато-лий Огнев, Наталья Тимур-Кара болгаш өскө-даа бар.

Оон-биле кады культура-чырыдышкын албан черлериниң ажилын шүтүчүлүгүгү өзү-биле сайтып, четпестерин болгаш шиттирлетини-м сонгулгаларын илзептишаан, культура-чырыдышкын ажилчы СЭКП ТК-ның болгаш Совет ча-зактын негеп турар деңизинге чедир бедик кедүрерин хандырар хем-чөглерин ажилдап кылдыр ужуруг бис деп, эш Анчима демделзээн.

КЛУБ АЛБАН ЧЕРЛЕРИ

Республиканың клуб-албан черлери чононун ортузунга хей талазыг ажил-дарын чорудуп туралар. Эрткен чы-лын клубтарга болгаш культура бажынарынга 3600 лекциялар, илет-кедлер номчуттунган болгаш анда 288 ном ажыр дынакчалар олу-рушкан. Бот-тыныгыр уран чүгүдү бажынарынга күжү-биле 321 муз көрүктүлгө 2948 шилерин болгаш концерттери көрсүскөн.

1963—64 чылдарда болуп эрткен кедөдүн бот-тыныгыр уран чүгүдүн Бүгү-россий көрүлдөдү түсүчү чогаалдыг улам ылай хөгжү-дүгүне илгин берген. Ол көрүдөгө 4370 колхозчулар, советтар ажил-чынары болгаш республиканын кааа интеллигенциянын төлөлекчи-лери киришкен. Көрүдө үеинде ре-пертуар элзэн байыл, бот-тыныгыр уран чүгүдүн 56 чаа коллективтери тургустунган болгаш клуб албан чер-лериниң материалдыг базазы элзэн быжымаан.

Чөөн-Хемчиктин Шени клубунун эки ажилын илеткелчи чижекке ал-ган. Ук клубтун болгаш бот-тыны-гыр уран чүгүдүгү ажилдаш болуп онагай чүе, ында колхоз болгаш кааа Совет даргаларынын, башкы-ларын, эмгелде ажилдакчылары-нын, кааа ажил-агыйнын тускай ар-темигилерин кирип турары болур. Клуб чөвүлди доктаамал чыгып ту-рар.

(Уланчызы 3-ку арында).

ЧЕДИШКИНГЕ ХЕЙ-АЪТ КИРГЕШ

Бистик фермазыска чылда 3180 центнер сүттү саар планын берген. Ону күүсөдир дээш күженишкенин ажилдааныс түннелде бирги чартык чылда пламыныс ажыраш, чыл-дын планын 6 айда 77 хуу күүсөдир аргалыг болган бис. Чүгө июльда бир инекке онааштыр 268 литрин сазычылар салган. Эрткен айда бир инекке онааштыр сазыгымыс 1235 литр болган. Чартык чылда сазда көргүзү-биле чүгө районда эвес, харын республикада ийги чедас кирип турар.

Бо бүгү чедикшиктерин канчал чедип алган бис? Мадаа коллективти кижилерин бир өпсеткилдиг, алган хулаасгенин күүсөдиринге чүт-күлүү угуз рольду ойноан. Оон-биле кады мал-дын ажаалгазынче кол кичээгенин салып, саар инектерин кукуруза, силос болгаш концентрат-биле чедикшикниң база угуз ужуз-дулаал болган.

Фермада мурнакчылар хей. Саачы Зина Реод-ко 35 саар инектен алаа айда 5187 литр, бир инекке онааштыр 1397 литрин, Оюн Чартакай 34 инектен 4614 литр, а бир инекке онааштыр 1316 литрин саап алган. М. Хромченко, З. Никифорова, Е. Биче-Кара үстүдө сазычылардан база тудак чо-к

сагганнар. Фермага элзетир саалааны тургусканы хей сүттү саар арганы берген.

«Искити сүтүрү дымнада» джигир ышкыш, инек кадарчылар эштер Д. Волынский, М. Күш-тү-оол инектерин эки олардамы, сүт саалазын-га эвээш эвес үдүг-хууун кириген. Чаш малды менди ажаал алыр чорук малды баш сачын өстү-реринге угуз салышкыны дээрин В. Волыская эки билеп, бызааларын күштүг; шымак кылдыр ажаал турар. Оон ажаалгазында бызааларын дун-хунда немелде деңзин 850—900 грамм чедип турар. Бистик ферманын коллективти чеди чыл-дын сөөлүгү чымында улам бүүдүрүчүлүг ажилда-нышаан, чыл планын хууса бедикке, август 25-те күүсөдир, пландан ажыр хей сүттү Төрзөн чуртка бээр дээш оралдаш турар.

В. ПОЛДОВ.

«Межегей» советтүн

Успешка сүт-бараан фермазынын аргелекчиси ЧУРТАКАЙ: ферманын сазычылары Оюн Чар-такай, Тамара Оюн, Зина Реодко, Галина Тол-ма, Екатерина Бузорова.

Фото А. СОДУМАННЫ.

Эштер малчыннар! СЭКП ТК-ның март Пленумунун шиттирлерин боттандырар дээш улам күженишкенин ажилдаалыңар!

Ийиги арын

(Эгези 1-ги арында).

Х. ДОРЖУ.

МААДЫР-ИШЧИ МАЛЧЫННАРГА МАКТАЛ, ЙӨРЭЭЛ ТУДУП ТУР БИС!

КӨДЭЭ ИШЧИЛЕРГЕ СӨС

Көктүг чайын, хардыг кыжын кошкаш кымас
Көдөзө иш — шугуму чок фронт ышкаш,
Килограмм дүк, килограмм сүт
чеге чытпас, —

Кижиг болган — туучушкунда солдат ышкаш,
Маажым бодал, өйүн шагын эрттирпес,
Магат турган тилдеген оскунуптар, —

Мурнакчылар чонун улуг кежиги чаап,
Мурнуу шугум — чайжок иште тулуп турар,
Согуш соонда, тилдеген шагында дег,
Чогаал үлө түнелинде очкалжыр:
Маадыр-шайм огу, кызы солдаттар дег,
— Бар мен! — дийип, Ада-чуртка айткарлар,
Сыгырганын кыйгы салган мунгак уну
Шыпшып дүнүн ханымда чагылдыр,
Чылгачынын талалык сыгыт, мры
Шынаа дургаар сырыналып тура хонар, —

Карангы дүн ыржымга менааргенмес,
Хайгымыч дег, серемчилг, каран шимес!
Даңгар эртен, сылаз чеге чырышсаан,
Таалайчыг кылмн уйгу кыймыш кыммаи,
Салкычлар солун дүжүп шала көргөн, —
Чайжок иш — самчаан ишэ манай берген, —
Даала алгаш,

Сергей Пюрбо.

Кызырас, сүткүр инектер ажаап турар,
Анчал Донгак, Ондар Шортак,
Зина Кыргыс, Аскырова,
Ондар Ира, Реоджонун
Хуулгазын салаалары саган сүтү
Хуулал авес, хөлдөр биле
деппен хемчаар
Чаа-Хөл, Тээл карак четпес
делемерин, делемерин,
Саргал, Чедер ховуларын кайгал
хакмас: хакмас:
Кудуп шуткан демир аяттар мууун
Кулузун дег, чагай тараа ажаап
турар. Маадыр оолдар өстүрүп каан
дүжүттөрин Барба эвес,
тейлер-биле деппен хемчаар.
Калбак шынаа Межегейин Төкөл-
огу, Кадар өстүрүп Сесерлигин Эрес-
огу, Эсим адаа Балгазын Сафонову,
Эверген узун Хемчик Кандан
Кыштык согу, шуурган-хадм берге-даа бол,
Гвардейин дайынчы дег, далдаракас,
Чайгы хун дег, нэгт ишке
Чангыс-даа хой ашка-чутка алар эвес!
Холу кошкар, аман-дыжым харал орбас,
Хондур-дундур узуваасы халас барбас,
Ховуларга хову улай тараа тараа,
Коданынга кодан немей байлак кежик,
Базым саны, тууам саны — малын чалаан,
Маадыр ишчи тараажылар, малчынар
Сеткилин ханымдан йөрөөл туруп,
Четтирдим деп, Совет Тийа мөгилп тур!

Социалисттик акы-дунма чурттарда

ПОЛЬША УЛУС РЕСПУБЛИКАДА

Национал хосталган польша комитетинин төөгүлүт манифестинин 1944 чылдын июль 22-де чарлаан хүмүндө бээр 21 чыл ою июль 22-де болган. Ол хүн бүгү улуустун байырлары — Польшанын катан тургустунган күнү, Польша ажалды чонгар ол кайтамчык хүнү күш-ажалы, педискинер-биле демделеп турар. Байырдалга алар кылдыр алган күш-ажалы хүдөөгө-лерин долдур болгаш ажыр күстөккө дугайында лык-надылар турттуу бүгү булунырыдан кээп турар.

Туудулар төрөжү чуртка улуг белекти берген. Освен-ининин химия комбинатында чылда 43 муң тонна хлор бугдур күчүлүт завод амылгалла киртинген. Улуусу Польшанын заводтары болгаш фабрикалары, хоорайлары болгаш суурлары, байырлар шикчи кир кетипкен, Чер болганга национал байырлар-биле холбаш-тыр байырлыг хуралдар, кездээр өрткелзэн.

ВАРШАВА, Португалия азы Турция ышкаш, ынаг чурттары бүгү электрэнергетиктиг үлөтүрүнү күчү-дүндөн аман турар күчүлүт «Туру» электростанция амылгалла киреринге беле, Электростанцияны турары Польшанын, Чехословакияны болгаш ГДР-ини күрүне кызыгарлары Польшанын бо улуг объектинини ту-дуунун бирги чадазын дооулган-биле холбаштыр хой кижир кижикчилг митинг чокта чаа болган.

«Туру» — республикада эң камналгалыг станциялар-нын бирээзи. Алаа олар чүп болза бора хемчү даш болуп турар. Туудунун ийги чадзы дооулган соок-да электростанцияны күчүз 1.800 муң киловаттаг чет-кен турар.

Бо үлө улуусу Польшанын энергетиктиг четкини 14 муң үлөтүр бугдургаларын хергелзиз хандырып, хоорайларда 4.500 муң квартираларын болгаш көдээ черлерде 2600 муң бажынарым чырдыл турар.

«Америк империализминин агрессияныг удуз аяг-наа улуустун демисели» деп делгелзе Варшава культу-ра болгаш эртем Ордунда азыттанган. Азияны бол-гаш Африканын улустары-биле эл-сеткил каттыштырыл-ганын Польша комитети ун делгелзени Индий-кыдат таласы-биле Женева дугуржулгаларын 11 чыл бол-ган ою-биле холбаштыр организашкан.

МОСКВА. Делегейин дөрткү кинофестивали бистин Төрөн чуртуу-стун наймысалыг болуп эркен. Алаа делегейин хой-хей чурттарынын долу метражтыг болгаш биче метражтыг база документалдыг азын хой фильминин көргүсүн.

ЧУРКУТА: «Кызыл саз» деп япон фильмен көргүзүг. СЭТА-нын фотохроникасы.

Мурнуу Вьетнамга чораан соонда

ВАШИНГТОН. СЭТА-нын коррес-пондизин В. Континин димыдыл турары болга:

АКШ-тын камгалал министрини Мак-намара Мурнуу Вьетнамда дайын чо-руудуларын чегеринге сургала-лыг көрүлгө аарык, июль 21-де Вашингтонда чынал келген.

АКШ-тын камгалал министринин Мурнуу Вьетнамга аян-чоруу бугдур-гун сүмөттин, эки белекчи линия азылдырып келер, ийгиш ишн үлүп турда, көрүлгөлөр болушкунунарын көгүлүдөм саз чокка баш бурун-лаар өтүр чугаалап турар болгай.

Мурнуу Вьетнамга Макнамаранын чоруттарынын мурнууда америк пар-лакта болза камгалал министринин чугааладыг аян-чорууну үнелин Мурнуу Вьетнамче немелде шеригле-рин чорударынын эргекч чугулаам-нын дугайында айтырыг ол шит-тирлээр деп чангыс үн-биле делгел-зеген. Макнамара Сайгонга сымөл-үлө холгалат чорда-ла мурнуу-вьетнам чакан америк динизларын немей чорудар дугайында дигенин Ва-шингтонга кирген.

Макнамаранын Сайгонга кылган аян-чорууну түнелин Мурнуу Вьет-намда АКШ-тын чепсектиг күштери-нин санын улуу-биле көзүлдерин бо-лур дээринге америк наймысалаа кым-даа чигинмейн турар. Макнама-ра Вашингтонга чынал келгеш, кор-респонденттерини мурнууга чуга-алаан долу чугаазыг ол дугайыг база айткан.

Күштерини деңизүүр болза, парти-зан бурзуунго-ле каах шериглеринин чүгө дөрт солдаттары (!) онажыл-турар кылдыр тургустунганым о-лай таарышпас чүгү болур деп, ол айткан. АКШ-тын шериг тускай эр-темнелерини болзы-биле алырга, мурнуу-вьетнам шеригини четпес са-ны америк солдар-биле четелээрин-

ге Вашингтон белекенин турар. Ын-чаарга Макнамара Мурнуу Вьетнамга чоруп турган үнелин, муларларда турарынын шериге келдиргир бол-гаш келдиргирлеринин элчилг чымылдыг санын көзүлдер боор дэи үнчалдырлар болгаш таймбыр-лар бүгү америк парлаганын арын-пармыз болган турган.

Америк хей-инти, ылангы ашык-тар ол чаз медээни онза хөөч чо-гу-биле көргөн. Мурнуу Вьетнамга шыгарылында партизаннар удуз дайын улам хей-хей америк солдаттар-ын амы-тынмын когаралдып турар.

Сайгонга АКШ-тын шериг коман-далынын тазы-тежерлеринин димыг-каны-биле алырга, сөзгүч медээнид иштинде партизаннар удуз дайын чорудуларынга 28 американнар өрткөн, 100 кирези балыглаттырган болгаш 7-ан ис чок чыткен. Вьетна-мда дайышты эгезиден тура америк шериг чангыс медээни иштинде ол хире чидирге таарышпайн келген.

Сайгонга чоруп турган үнелин Мак-намара «14 айларынч мурнууда да-йын чорудуларын чегеринге чо-раамын соонда «мурнуу-вьетнам дайыг» дорайташкын болган» деп минир ужурга таарышкан.

Мурнуу-вьетнам патриоттарын ы-мы-шынын докталдыр болгаш эр-тегирдегга Мурнуу Вьетнамга чалза сайгон хей-чорунун көзүр артыр-дын оралаштышсаан. Каттышкан Штаттар Мурнуу Вьетнамда бозуун шериг күштерин эстүренин, ол райо-нда бозуун шериглеринин санын кө-үздөдирин үргүлчүлээр болгаш ону

КИЖИ, ОН ААЖЫ-ЧАНЫ

Чагаа хавы

Ийет, мында элдесинчиг чүве чок, ылап-ла чагаа хавынын дугайын чу-гааласкан тур мен. Ным чагаа бижи-вес, чагаа алгаш, «Кымызы эвес?» дээш, эдесинче көрбөс боор.

Мээң угбам почтачы ижи чүве. Чагааларын хүлөп алгаш, баныш, кудумчу азы-биле сайгара берилээр. Ында нандыг чагаа хавыны чок дээр синер! Бир чагаа хавында: «Почтачы-га байыр!» дээн, эсезинде: «Байыр-соотуг ужул четкеш, харызым эи-

мел!» деп, үшкүндө: «Почтачы, делгем бас!» деп «кыйгыргылаан» болур. Гитаралыг ырлап турар ижи чүраан чагаа хавы база көргөн мен.

Бо бугу чүндөр чагааларын эд-ресинге чедирерин нарындаып ту-рары хаа эвес. Ол чара эвес, ча-гаа эззинин кудумчу делгелзенин кудуун айтып турар. Ону бодавааже найын боор.

Ш. КУУЛАР.

Чидиргилер улгаткан

НЬЮ-ЙОРК (СЭТА). Чүгө эркен медээни иштинде америк шериглер Мурнуу Вьетнамга партизаннар-биле тулушкунунарга 28 кижизин өлүр-ткен, 100 солдаттарын балыглаттырган болгаш 7 кижизин ис чок чидирген деп, ЮПИ агентиледин коррес-пондизин америк шериг командыла-дын димыг алырга, 60 болза, дайын чору-дугаларын дугайында информ-ацияны шыгыс хореан үдөн бээр американнар чидиргилерини ду-гайында албан бозууну баштайг димыды болур. Ынчаа-даа хүн бурдуги чидиргилерин дугайында чургайлары мынгага чедир дим-келпайн турар. Ол-ла үнелин иштинде сайгон чалча шериглер 240 солдаттар өлүрүп, 340 кижизин балы-глаттырып когарал, 155 кижизин чок чыткен азы туттурган боор деп саап турар.

Индонезиядан медээлер

ДЖАКАРТА (СЭТА). Феодалдар-га чүс-чүс чылдарда амылгал келген 70 миллион индонез тараачынарын амылгалыгга чугаа болушкуну бол-ган. Хамаарышпас чоруктуу чылдар-ында Индонезиянын тараачынар эвилелдеринин конгресси бир-ле дугаа-рында чыгылган. Националдык чугаа айтырылганын бирээзи — аграрж чартылгаларын доозарынын болгаш феодал мөчүлгөдөй чок кылгырыг айтырыг конгресстин төлөөлери чугаалажып турар.

Чаа амылгалче болгаш социал делчилге дээн демисеке тараачы-нарын революция көдүрүп чүдүргө-даа болза, черин айтырыг ол мми-чага чедир шиттирлөвейн келген. Аграрж чартылгаларын чорударын үзүп келген көдээ реакция чег рефор-маларын дугайында Индонезиянын кааанын төлөвилзиз программаны көр хөөч чок уткаан.

Моон ужурунда тараачынар кон-гресси туртун демократтыг хей-инти-зин улуг кичээлинин хаара туткан. Черин сайзыралдып амылгал турар ки-

жилерге ону ам-на чүмү-биле дамчы-дып бээр боор деп ол хей-инти эде-ген турар.

Президент Сукарно конгресске кыл-ган чугаазыг чег реформанын бот-тандырарыне болгаш индонез тараа-чынарын амылгал денелин бед-деринге кыйгырган.

ДЖАКАРТА (СЭТА). «Америк эжелекчилерге вьетнам черде базар чер чок!» деп лозунг-биле Индонезия-нын улусту аныктарынын 3 миллион кижизинин организашканын наци-онал чөвүлелин сессиязы Джакар-тага болган. Вьетнамдын, Доминикан республиканын, Конгонун улустары-на удуз америк агрессияны сессия бу-руу шапкан болгаш национал хама-рышпас чорук дээн ол чурттарын улустары-биле эл-сеткилд ийи-биле каттыштырып турарын илергейзээн.

Багун республикага көжүп турар буттардыг, чамдыг черлерге езе-көөк чаетаар агаар болур. Ол ыш-каш димирешкенин болуп база чада-вас. Өй-тап хадым чоруй, чамдык черлерге күштелер, Хат Согуз чүк-тен Барнын чүкче угул болур. Агаарын температурасы дагым черлерге 20—25, а арктанары-га—25—30 градус наг болур.

Редиторун оралачысы Д. О. БЕГЗИ.

Агаар Бондус

Багун республикага көжүп турар буттардыг, чамдык черлерге езе-көөк чаетаар агаар болур. Ол ыш-каш димирешкенин болуп база чада-вас. Өй-тап хадым чоруй, чамдык черлерге күштелер, Хат Согуз чүк-тен Барнын чүкче угул болур. Агаарын температурасы дагым черлерге 20—25, а арктанары-га—25—30 градус наг болур.

Редиторун оралачысы Д. О. БЕГЗИ.

Агаар Бондус

Багун республикага көжүп турар буттардыг, чамдык черлерге езе-көөк чаетаар агаар болур. Ол ыш-каш димирешкенин болуп база чада-вас. Өй-тап хадым чоруй, чамдык черлерге күштелер, Хат Согуз чүк-тен Барнын чүкче угул болур. Агаарын температурасы дагым черлерге 20—25, а арктанары-га—25—30 градус наг болур.

Редиторун оралачысы Д. О. БЕГЗИ.

Агаар Бондус

Багун республикага көжүп турар буттардыг, чамдык черлерге езе-көөк чаетаар агаар болур. Ол ыш-каш димирешкенин болуп база чада-вас. Өй-тап хадым чоруй, чамдык черлерге күштелер, Хат Согуз чүк-тен Барнын чүкче угул болур. Агаарын температурасы дагым черлерге 20—25, а арктанары-га—25—30 градус наг болур.

Редиторун оралачысы Д. О. БЕГЗИ.

Агаар Бондус

Багун республикага көжүп турар буттардыг, чамдык черлерге езе-көөк чаетаар агаар болур. Ол ыш-каш димирешкенин болуп база чада-вас. Өй-тап хадым чоруй, чамдык черлерге күштелер, Хат Согуз чүк-тен Барнын чүкче угул болур. Агаарын температурасы дагым черлерге 20—25, а арктанары-га—25—30 градус наг болур.

Редиторун оралачысы Д. О. БЕГЗИ.

Агаар Бондус

Багун республикага көжүп турар буттардыг, чамдык черлерге езе-көөк чаетаар агаар болур. Ол ыш-каш димирешкенин болуп база чада-вас. Өй-тап хадым чоруй, чамдык черлерге күштелер, Хат Согуз чүк-тен Барнын чүкче угул болур. Агаарын температурасы дагым черлерге 20—25, а арктанары-га—25—30 градус наг болур.

Редиторун оралачысы Д. О. БЕГЗИ.

Агаар Бондус

Багун республикага көжүп турар буттардыг, чамдык черлерге езе-көөк чаетаар агаар болур. Ол ыш-каш димирешкенин болуп база чада-вас. Өй-тап хадым чоруй, чамдык черлерге күштелер, Хат Согуз чүк-тен Барнын чүкче угул болур. Агаарын температурасы дагым черлерге 20—25, а арктанары-га—25—30 градус наг болур.

Редиторун оралачысы Д. О. БЕГЗИ.

Агаар Бондус

ХҮРЭШ

(Бичии шүлүглөл)

Донгак БЕГЗИ.

Чыгылган чон ымиледе,
Шыгырт болган стадион
Эзэн шокар чекеш шылкап
Эзим шыа аяннарыг.

Хундуктедиг шүлүккө оюн —
Хүреш ам-даа эгелзек,
Көрүкчүлөр четкилестээш,
Хүтүнде-ле азын чаксар...

— Диканар! — дээн чарал үткен,
Дыргылган чон шымыш барган,
— Күштүлгөлөрнн күжүн шөкөөр
Хүрешти ам эгелзээн — дээн.

«Дээн-дээннид» аялгазы
Тергенин сергек куттулуп тур,
Экер-эрес мөгелер-даа
Эстеп, самнап дөвөш барды.

Хүлөр ышкаш хүрен-хүрен
Күдөр эрлер шөлчө үтөш,
Худумзүрөп менделешкеш,
Хүрешти-даа ажыттылар.

Ыраажы дег доогу үнүг
Ындынандыр кыйгы салыр
Салкычлар дөвөр эвес,
Чарап чакнап, хөлдөп үткен...

Көрүкчүлөр аразында
Хөрөжиг өрг буу-ла,
— Ма, хангашың, бир ай болгаш хээр сен,
— Көнтанчир чокка чө? Даарта чедип еса.

Чамдыктары черле дөспөс
Чамындазын амыртпас.

«Чүткүп самнаан чүгүрүк дег
Чүү деп мөгел, билир сен бе?»
«Шугулу үнер, аттыг-чарлыг
Сүүр-оол-дур, чемпион аан!»

«Казыргы дег эстеп дөвөн
Кайы черпин мөгези боор?»
«Эрес дөвөр атка кирген
Эраия чурттуу Сагаачы-дыр!»

«Мээң мөгем үнүп келди:
Белен чок дээн Куулар-дыр»
«Таваар дөвөр орап орап
Дөвөр мөгө болбазыла»...

Салкычлар аразында
Салкычтын бирээзи бар:
Чыгылган чон ону чаптаар,
Чымба-дыр деп шала адаар.

Чычы тоңун шөвөр кеткен,
Чымба акый оона хайып,
Шылапзын аян киргеш,
Чыраа аыт дег, чымдын туру...

Дөрткү салыг төнө берди,
Дөрт-ле мөгө артып калды.

Иргит Балчыг хойжувуска
Иизг байыр бараалгатып!
Вектер өтүр бодол келген
Белен болбас эки дүш дег,
Колхозунга күжүн каткаш,
Хайжу болуп, сорчун буткен,
Өөр кодам хойлар сүрчүн
Өдөк долдур өстүрдө,
Армг күзөл үр-лүчү
Ажааң ышкаш кылаң болду.

К. ЧӨЛБЕК.

В. ВОЛЧЕНКО